

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	σελ.
Κατάλογος σχημάτων	19
Κατάλογος πινάκων	21
Εισαγωγή	23
Σκοπός και περιεχόμενο του βιβλίου	23
Ανάλυση της μητρικής γλώσσας και σύγκριση	24
Εκμάθηση ξένης γλώσσας - γλωσσική διδασκαλία	26
Γλωσσικές προκαταλήψεις	27
Επιστημονική εξάσκηση	28
Επιστημονική ορολογία	30
Γλωσσική μορφή του βιβλίου	32
Ορθογραφική μορφή	33
Βιβλιογραφία και παραπομπές	34

ΓΕΝΙΚΕΣ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

1- Γενικές γλωσσικές αρχές	39
1-1 Τί είναι γλώσσα	40
1-1.1 Προσπάθεια καθορισμού της γλώσσας	40
1-1.2 Απόψεις και λειτουργίες της γλώσσας	44
1-1.3 Ομιλητής - ακροατής (πομπός - δέχτης)	45
1-1.4 Γένεση και δημιουργία της γλώσσας. Η γλώσσα έμφυτη ή επίκτητη;	47
1-2 Προφορικός - γραφτός λόγος	50
1-2.1 Προτεραιότητα του προφορικού λόγου	50
1-2.2 Διαφορές προφορικού και γραφτού λόγου	50
1-3 Γλώσσα και γραμματική. Η γλώσσα σά γραμματικό σύστημα	53
1-3.0 Λέξεις - κανόνες	53
1-3.1 Λεξιλόγιο. Λέξεις με «γεμάτο» νόημα ή με «περιεχόμενο» - λέξεις «γραμματικές» ή «λειτουργικές»	54
Ανοιχτές - κλειστές κατηγορίες λέξεων	54
1-3.1.1 Βασικό λεξιλόγιο	55
1-3.1.2 Λειτουργικότητα του λεξιλόγιου	56
1-3.1.3 Πολλαπλή σημασία των λέξεων	59
1-3.1.4 Σύσταση του λεξιλόγιου	59
1-3.2 Γραμματικό σύστημα. «Συστατικά μέρη» ή «τομείς» της γλώσσας	62
1-3.2.1 Φωνολογικός τομέας	62
1-3.2.2 Φωνητικός τομέας	63

1-3.2.3	Συνταχτικός τομέας	65
1-3.2.3.1	<i>Βασική σειρά των όρων της πρότασης ανάλογα με τις γλώσσες</i>	66
1-3.2.3.2	<i>Ιεράρχηση - γραμμική σειρά</i>	67
1-3.2.4	Μορφολογικός τομέας Κλιτικά - παραγωγικά μορφήματα	68
1-3.2.5	Μορφοσυνταχτικός τομέας	77
1-3.2.5.1	<i>Σημάδια</i>	77
1-3.2.5.2	<i>Σύνταγμα - παράδειγμα</i>	78
1-3.2.5.3	<i>Αναλυτικές, συνθετικές, συγκολλητικές γλώσσες</i>	79
1-3.2.5.4	<i>Μορφήματα και αλλαγή στη σειρά των όρων της πρότασης</i>	81
1-3.2.5.5	<i>Οικονομία, πλεονασμός, πολυσημία</i>	83
1-3.2.6	Μορφοφωολογικός τομέας	86
1-3.2.7	Φωνοσυνταχτικός τομέας	87
1-3.3	Αριθμός λέξεων, κανόνων, προτάσεων	89
1-3.4	Γλωσσικά καθολικά	90
1-3.5	Περιορισμοί - δυνατότητα διακρίσεων	93
1-3.6	Ίση αξία των φυσικών γλωσσών	96
1-4	Εκμάθηση γλώσσας. Εκμάθηση ξένης γλώσσας	101
1-4.1	Εκμάθηση σε μικρή ηλικία. Φυσικός ομιλητής. Εσωτερικευση	101
1-4.2	Εκμάθηση δεύτερης γλώσσας. Εκμάθηση ξένης γλώσσας	104
1-4.3	Υποκειμενικοί παράγοντες στην εκμάθηση ξένης γλώσσας	106
1-4.3.1	Ομοιότητες και διαφορές απο τη μητρική	106
1-4.3.2	Ευκαιρίες εκμάθησης	108
1-4.3.3	Κίνητρα και ψυχολογικοί παράγοντες στην εκμάθηση ξένης γλώσσας	108
1-5	Γλώσσα - διάλεκτοι	111
1-5.1	Γλώσσα: η συνισταμένη των διαλέκτων	111
1-5.1.1	Γεωγραφικές διαλέκτοι	114
1-5.1.2	Κοινωνικές διαλέκτοι	118
1-5.1.2.1	<i>Ιδίωμα των μορφωμένων. Στάνταρ. Νόρμα</i>	119
1-5.1.2.2	<i>Κοινωνικές διαλέκτοι και επίπεδα λόγου</i>	121
1-5.2	Κύρος. Εξάπλωση ή υποχώρηση μιάς διαλέκτου ή μιάς γλώσσας	123
1-5.2.1	Εξάπλωση μίας διαλέκτου. Δημιουργία κοινής διαλέκτου	123
1-5.2.1.α	<i>Ελληνιστική κοινή</i>	124
1-5.2.1.β	<i>Κοινή διάλεκτος σε άλλες χώρες</i>	126
1-5.2.1.γ	<i>Νεοελληνική κοινή (ΚΝΕ)</i>	127
1-5.2.1.δ	<i>Το ιδίωμα των μορφωμένων στην Ελλάδα</i>	130
1-5.2.2	Εξάπλωση μιάς γλώσσας	131
1-5.2.2.α	<i>Έκταση της ελληνικής γλώσσας</i>	135
1-6	Γραμματική	137
1-6.1	Περιγραφική - ρυθμιστική γραμματική Απόρριψη της ιδέας της ρύθμισης	137
1-6.2	Η γραμματική σάν επιστημονική παρουσίαση	139
1-6.2.α	Γραμματική μεταγλώσσα (ορολογία)	140
1-6.2.1	Χαρακτηριστικά της επιστημονικής παρουσίασης	141
1-6.2.1.1	<i>Κανόνας σημαίνει γενίκευση</i>	142
1-6.2.1.2	<i>Κανόνας σημαίνει πρόβλεψη</i>	143
1-6.2.1.3	<i>Ρητή διατύπωση</i>	143

1-6.2.1.4	Όχι παράλογοι κανόνες	147
1-6.2.2	Πηγή των δεδομένων της έρευνας Πληροφορητής. «Απλοϊκός» ομιλητής. Διάσθηση του φυσικού ομιλητή	147
1-6.2.3	Προβλήματα στην επιστημονική ανάλυση	149
1-6.2.3.1	Έμμεσα συμπεράσματα	149
1-6.2.3.2	Καταμερισμός των στόχων	149
1-6.2.3.3	Καθορισμός του υλικού	150
1-6.2.3.4	Αξιοπιστία των δεδομένων	150
1-6.2.3.5	Στόχος η πρόταση;	152
1-6.2.3.6	Ερμηνεία	153
1-6.2.4	Υποδιαιρέσεις της γραμματικής	154
1-6.2.4.α	Γραμματική όχι μόνον η μορφολογία	155
1-6.3	Λεξικά	156
1-6.4	Συγκριτική («αντιπαραθετική») ανάλυση	158
1-6.4.1	Συγκριτική ανάλυση σε ευρύτερη έννοια. Θεωρητικοί στόχοι	158
1-6.4.2	Συγκριτική ανάλυση σε στενότερη έννοια Σύγκριση και διδασκαλία ξένων γλωσσών. Γλωσσοδιδασχτική	160
1-6.5	Συγχρονία - διαχρονία (συγχρονική - ιστορική εξέταση)	163
1-6.5.1	Γενική τοποθέτηση και προβληματισμός. Βάση η συγχρονική και όχι η ιστορική εξέταση	163
1-6.5.2	Αλλαγές στηριγμένες στη δυναμική του συστήματος - ξένες επιδράσεις	165
1-6.5.3	Αίτια των αλλαγών	166
1-6.5.4	Ινδοευρωπαϊκές γλώσσες. Ελληνικά	169
1-7	Διγλωσσία	172
1-7.1	Καθορισμός	172
1-7.1.α	Ορολογία	173
1-7.2	Κοινωνική κατανομή: διαχωρισμός λειτουργιών	173
1-7.3	Τύποι διγλωσσίας: εξωτερική - εσωτερική	174
1-7.3.1	Δύο διαφορετικές γλώσσες, δύο διάλεκτοι, παλιά μορφή της ίδιας γλώσσας ..	174
1-7.3.2	Γλωσσική μορφή	175
1-7.3.2.α	Μιά καθαρεύουσα δέ μπορεί να έχει κανονικότητα	176
1-7.4	Η διγλωσσία σάν κοινωνικό φαινόμενο	178
1-7.4.1	Παράγοντες διγλωσσίας	178
1-7.4.2	Αποτελέσματα της διγλωσσίας	180
1-7.5	Η διγλωσσία σάν ιστορικό φαινόμενο. Οι κυριότερες περιπτώσεις	182
1-7.5.1	Εξωτερική διγλωσσία	182
1-7.5.2	Χρήση δύο διαλέχτων («διδιαλεκτισμός»)	184
1-7.5.3	Κατεχόμενη διγλωσσία («καθαρεύουσες»)	185
1-7.5.4	Μειχτές περιπτώσεις	189
1-7.5.5	Αποτυχημένες προσπάθειες	190
1-7.5.6	Αμφίβολες ή άσχετες περιπτώσεις	191
1-7.6	Η περίπτωση της νεοελληνικής διγλωσσίας	194
1-7.6.1	Αίτια της νεοελληνικής διγλωσσίας	194
1-7.6.1.1	Γλωσσικές προκαταλήψεις και «εθνική» γλώσσα	194
1-7.6.1.2	Δημιουργία τεχνητής αριστοκρατίας	198
1-7.6.1.3	Νόθευση του εθνικού παρελθόντος	199
1-7.6.2	Αποτελέσματα της νεοελληνικής διγλωσσίας	202

1-7.6.2.1	Γλωσσική μορφή	202
	α) Φωνολογία	203
	β) Λεξιλόγιο και σημασιολογία	205
	γ) Μορφολογία	209
	δ) Σύνταξη	213
1-7.6.2.1.1	Απόληξη της καθαρεύουσας	216
1-7.6.2.1.2	Είναι η καθαρεύουσα ξένη γλώσσα;	219
1-7.6.2.1.3	Επίδραση στην Κοινή νεοελληνική. Το ιδίωμα των μορφωμένων	223
1-7.6.2.2	Κοινωνικά αποτελέσματα	226
1-7.7	Άρση της διγλωσσίας	229
	Συμπλήρωμα	236

ΦΩΝΗΤΙΚΗ

2-	Προφορά και ορθογραφία	
	Ορθογραφικά συστήματα και διεθνές φωνητικό αλφάβητο	239
2-1	Η αρχή της αμφιμονοσημαντότητας	239
2-2	Γράφημα	240
2-2.1	Φθόγγοι και γραφήματα	240
2-2.2	Γραφήματα και αλλόγραφα	241
2-3	Αντιστοιχία γραφής και προφοράς	241
2-3.1	Η πραγματική κατάσταση	241
2-3.1.1	Παραδείγματα απο τα νέα ελληνικά	242
2-3.1.2	Παραδείγματα απο άλλες γλώσσες	
	Διαφορετικές αρχές ορθογραφικού συμβολισμού στις διάφορες γλώσσες	245
2-3.2	Δήλωση του τόνου	248
2-3.3	Το πρόβλημα της αντιστοιχίας: γραφή→ προφορά, προφορά→ γραφή	249
2-4	Αλφαβητική γραφή και ορθογραφία	250
2-4.1	Εξέλιξη της αλφαβητικής γραφής	250
2-4.2	Αίτια της παράλογης ορθογραφίας. Ιστορική ορθογραφία	253
2-4.2.α	Εμπειρική και όχι επιστημονική βάση	254
2-4.2.β	Ελλιπής προσαρμογή στην καινούργια γλώσσα	254
2-4.2.γ	Η ορθογραφία δεν ακολουθεί την εξέλιξη της προφοράς	254
2-4.2.δ	Δημιουργία πρόσθετων περιπλοκών	255
2-4.2.ε	Προβλήματα φωνολογικής ανάλυσης	258
2-4.3	Λειτουργία της ορθογραφίας. Έχει χρησιμότητα η περίπλοκη ορθογραφία;	260
2-4.3.α	Αρνητική άποψη	260
2-4.3.β	Θετική άποψη	260
2-4.4	Ορθογραφική μεταρρύθμιση;	262
2-4.5	Ορθογραφικές παρερμηνείες και προκαταλήψεις	264
2-5	Διεθνές φωνητικό αλφάβητο και φωνητικές μεταγραφές	265
2-5.1	Συστήματα μεταγραφής και εξάπλωσή-τους	265
2-5.2	Αρχές του φωνητικού συμβολισμού. Μορφή των φωνητικών σύμβολων	268
2-A	Παράρτημα Α: Διαφορετική αξία των γραμμάτων στα αρχαία και στα νέα ελληνικά	
	Αα: Τόνοι και πνεύματα	271
2-B	Παράρτημα Β: Ελληνικές λέξεις σε ξένες γλώσσες	271

3- Παραγωγή των φθόγγων	273
3-0 Εισαγωγικά	273
3-1 Τα φωνητικά όργανα	275
3-2 Εκφώνημα. Φωνητικά τμήματα. Υπερτμηματικά στοιχεία	278
4- Φωνητικές χορδές	281
4-1 Λειτουργία των φωνητικών χορδών. Ηχηροί/ήχοι φθόγγοι	281
4-2 Η γλωσσίδα	281
4-3 Γλωσσιδικοί φθόγγοι	282
4-3.α Εξακολουθητικός	282
4-3.β Κλειστός	283
4-4 Εναλλαγή στην ακολουθία ηχηρών - άηχων φθόγγων	284
5- Σύμφωνα	287
5-0 Φωνήεντα - σύμφωνα	287
5-0.1 Σύμφωνα: Ηχηρότητα, τρόπος, θέση άρθρωσης	287
5-1 Ηχηρότητα	288
5-2 Τρόπος	288
5-2.1 Πρώτη διάκριση τρόπου: στοματικά «κυρίως σύμφωνα» ή «αποφραχτικά» – ρινικά. Υγρά	288
5-2.2 Παραπέρα διάκριση τρόπου στα «αποφραχτικά»: κλειστά/εξακολουθητικά	288
5-3 Περιγραφή των σύμφωνων κατα τη θέση άρθρωσης	290
5-3.1 Κυρίως σύμφωνα στοματικά («αποφραχτικά»)	291
5-3.1.1 Χείλια	293
5-3.1.1.1 Διχειλικά	293
5-3.1.1.2 Χειλοδοντικά	293
5-3.1.2 Δόντια. Φατνία	295
5-3.1.2.1 Μεσοδοντικά	295
5-3.1.2.2 Οδοντικά/φατνιακά	295
5-3.1.2.3 Φατνιακά	295
5-3.1.3 Φατνία/ουρανίσκος	297
5-3.1.3.1 Φατνιοουρανικά (προουρανικά)	297
5-3.1.3.2 Ουρανικά	299
5-3.1.4 Υπερωικά	300
5-3.1.5 Σύμφωνα πίσω από τα υπερωικά: σταφυλικά, φαρυγγικά, γλωσσιδικά	301
5-3.1.6 Ανακεκαμμένα	302
5-3.2 Ρινικά σύμφωνα	303
5-3.2.1 Χειλικά ρινικά	304
5-3.2.2 Φατνιακά ρινικά	304
5-3.2.3 Ουρανικό ρινικό	304
5-3.2.4 Υπερωικό ρινικό	305
5-3.2.5 Προρρινισμένα σύμφωνα	307
5-3.3 Υγρά	309
5-3.3.1 Υγρά πλευρικά	309
5-3.3.2 Υγρά παλλόμενα	310

5-3.3.2.α	Διάφορα είδη «ρ»	311
5-3.4	Παραλλαγές στις παραπάνω δυνατότητες	315
5-3.4.1	Άηχα ρινικά και άηχα υγρά	315
5-3.4.2	Δασέα σύμφωνα	314
5-3.4.3	Χαλαρά/τεταμένα σύμφωνα	316
5-3.4.4	Κλειστά χωρίς άφηση	316
5-3.4.4.α	Ρινική και πλευρική εκτόνωση	317
5-3.4.5	Διπλή άρθρωση, δευτερεύουσα άρθρωση	318
5-3.4.6	Διπλά ή μακρά ή ενισχυμένα σύμφωνα	319
5-3.4.7	Προστριβόμενα	321
5-3.4.8	Συλλαβικά ρινικά και υγρά	323
5-3.4.9	Πρόσθετα διακριτικά σημάδια	323
5-3.4.10	Άλλοι ήχοι	324
5-4	Κατηγορίες σύμφωνων	324
5-4.1	Διακριτικά χαρακτηριστικά των σύμφωνων	324
5-4.2	Ενοποίηση κατηγοριών	324
5-4.3	Παραδείγματα καθορισμού	325
5-4.3.1	Πλεοναστικός/ελλιπής χάραχτηρισμός	325
5-4.3.2	Ελάχιστα ζευγάρια	327
5-4.3.3	Καθορισμός ευρύτερης κατηγορίας	328
5-5	Συμμετρία - διακριτικότητα	329
5-6	Συμπλέγματα σύμφωνων· περιορισμοί στα συμπλέγματα	330
5-6.α	Ομοργανικοί φθόγγοι	331
5-7	Σύγκριση με άλλες γλώσσες	332
5-7.1	Συγκριτικοί πίνακες	332
5-7.2	Τα σύμφωνα των πέντε γλωσσών	333
5-Α	Παράρτημα: Τα σύμφωνα από τα αρχαία στα νέα ελληνικά.	338
6-	Φωνήεντα	343
6-0	Προκαταρκτική παρουσίαση	343
6-0.1	Μπροστινά φωνήεντα	343
6-0.2	Πίσω φωνήεντα	346
6-0.3	Περιφερειακά/λιγότερο περιφερειακά - κεντρικό φωνήεν	350
6-0.4	Ψηλά/χαμηλά (κλειστά/ανοιχτά), μεσαία φωνήεντα	351
6-0.5	Στρογγυλά/αστρογγύλα φωνήεντα	353
6-1	Συστηματική παρουσίαση των φωνήεντων	
	Δυσκολία στην εντόπισή-τους. Cardinal vowels	355
6-1.1	Πρώτη ομάδα cardinal vowels	355
6-1.2	«Πρωτεύοντα» - «δευτερεύοντα» cardinal vowels: στρογγύλεμα των χειλιών	359
6-2	Χαρακτηρισμός των φωνήεντων: μήκος, ύψος, σχήμα χειλιών, τάση	360
6-3	Σχετική συμμετρία - διακριτικότητα	361
6-4	Μακρά/βραχεία φωνήεντα	362
6-4.0	Σχετική μακρότητα. Συμβολισμός	362
6-4.1	Αυτόματη διάκριση μακρών/όχι μακρών φωνήεντων	363
6-4.1.α	Τόνος και μακρό φωνήεν	364
6-4.2	Απρόβλεπτη διάκριση μακρών/όχι μακρών φωνήεντων	364
6-5	Έρρινα φωνήεντα	367

6-6	Γενικός στόχος θέσης. Συνάρθρωση	368
6-7	Διαγράμματα και πίνακες	370
6-7.1	Διαγράμματα των φωνηέντων στις πέντε γλώσσες	370
6-7.2	Πίνακες των φωνηέντων με παραδείγματα	373
6-7.2.α	Αποφωνοποιημένα φωνήεντα	374
6-8	Σύγκριση ανάμεσα σε γλώσσες. Σκοποί των φωνητικών σύμβολων	375
6-8.1	Προβλήματα εκμάθησης	375
6-8.1.α	Ελάχιστα ζευγάρια	377
6-8.2	Οικονομικός/πλεοναστικός συμβολισμός	377
6-9	Τα φωνήεντα των πέντε γλωσσών	379
6-A	Παράρτημα Α: Τα φωνήεντα απο τα αρχαία στα νέα ελληνικά	382
6-B	Παράρτημα Β: Τα φωνήεντα των λατινικών	385
7-	Ημίφωνα και δίφθογοι	387
7-1	Ημίφωνα	387
7-1.1	Τα ημίφωνα ανάμεσα στα φωνήεντα και στα σύμφωνα. Άρθρωση των ημίφωνων	387
7-1.2	Φωνητικά σύμβολα	389
7-1.3	Ημίφωνα στα νέα ελληνικά και σε άλλες γλώσσες	389
7-1.4	Τα ημίφωνα των πέντε γλωσσών	391
7-1.5	Προβλήματα εκμάθησης	391
7-1.6	Πρόελευση και εξέλιξη των ημίφωνων	392
7-1.6.1	Ημιφωνοποίηση φωνηέντων	392
7-1.6.2	Ανάπτυξη «προτονικού» ημίφωνου	393
7-2	Δίφθογοι	393
7-2.1	Τί είναι δίφθογος. Άρθρωση των δίφθογων	393
7-2.2	Φωνητικά σύμβολα	396
7-2.3	Δίφθογοι στα νέα ελληνικά και σε άλλες γλώσσες. «Δίφθογος» ή «δύο φθόγγοι»;	397
7-2.4	Οι δίφθογοι των πέντε γλωσσών	400
7-2.4.1	Δίφθογοι με πιά ανοιχτό το πρώτο στοιχείο (το δεύτερο είναι όχι συλλαβικό) ..	400
7-2.4.2	Δίφθογοι με πιά ανοιχτό το δεύτερο στοιχείο (το πρώτο είναι όχι συλλαβικό) ..	401
7-2.5	Προβλήματα εκμάθησης	402
7-2.6	Εξέλιξη των δίφθογων	403
7-A	Παράρτημα: Οι δίφθογοι απο τα αρχαία στα νέα ελληνικά	405
8-	Γενικές κατηγορίες φθόγγων	407
8-0	Σύνδεση και διάκριση φθόγγων	407
8-1	Το ρεύμα του αέρα	407
8-2	Φωνηεντικότητα/συμφωνικότητα	408
8-2.1	Συνδυασμοί συμφωνικότητας/φωνηεντικότητας. Δυσαικτικότητα	409
8-2.2	Κατάταξη των φθόγγων	410
8-3	Τροποποίηση της θεωρίας	411
9-	Επαφή με την προφορά ξένης γλώσσας. Λάθη προφοράς και προσαρμογή των δάνειων. Διόρθωση λαθών προφοράς	415
9-0	Μεταφορά κανόνων της μητρικής γλώσσας	415

9-1	Δάνεια και προσαρμογή-τους	416
9-1.1	Προφορικός δανεισμός; μερική/ολική προσαρμογή	416
9-1.1.1	Φωνολογικές διαφορές ανάλογα με τη γλώσσα προέλευσης	416
9-1.1.2	Ψυχολογική τοποθέτηση απέναντι στις ξένες γλώσσες	416
9-1.1.2.1	<i>Λαϊκός δανεισμός</i>	417
9-1.1.2.2	<i>Λόγιος δανεισμός</i>	418
9-1.1.3	Ανάγκη διεθνούς επικοινωνίας	419
9-1.1.3.α	<i>Διεθνείς επιστημονικοί όροι στηριγμένοι στα αρχαία ελληνικά</i>	419
9-1.1.4	Βαθμός προσαρμογής	420
9-1.1.4.α	<i>Απροσάρμοστα δάνεια από την καθαρεύουσα</i>	422
9-1.1.5	Παλαιότητα ενός δάνειου	423
9-1.1.6	Ποσοστό δάνειων σε μία γλώσσα	424
9-1.2	Δάνεια από γραφτή μορφή	424
9-1.3	Επίμετρο: Ωφέλεια ή ζημιά από τα δάνεια;	425
9-2	Λάθη προφοράς σε ξένη γλώσσα	425
9-2.1	Λάθη από άκουσμα	426
9-2.1.1	Παρεμβολή	426
9-2.1.2	Σύγκριση των φωνητικών συστημάτων δύο γλωσσών. Τυχαία/συστηματικά λάθη	427
9-2.1.3	Κατανόηση του λάθους	432
9-2.1.4	Διόρθωση	432
9-2.2	Λάθη από διάβασμα	436

ΦΩΝΗΤΙΚΗ – ΦΩΝΟΛΟΓΙΑ

10-	Πλατειά/στενή μεταγραφή	439
10-1	Θεωρητικές απαιτήσεις	439
10-1.1	Δήλωση περισσότερων ή λιγότερων λεπτομερειών	439
10-1.2	Πρώτη φωνητική προσέγγιση - πιά αφηρημένη θεωρία	440
10-2	Εξυπηρέτηση πρακτικών αναγκών: παιδαγωγική παρουσίαση	441
10-2.α	Η πρακτική των λεξικών προφοράς	443
10-3	Παραδείγματα μεταγραφών	443
10-3.α	Ελληνικό	443
10-3.β	Αγγλικό	444
10-3.γ	Γερμανικό	445
10-3.δ	Γαλλικό	446
10-3.ε	Ιταλικό	447
10-4	Τα απρόβλεπτα στοιχεία της κάθε λέξης	447
11-	Διακριτικά χαρακτηριστικά. Δυαδικά χαρακτηριστικά	449
11-0	Η νεότερη θεωρία	449
11-1	Χαρακτηριστικά μείζονας τάξης	449
11-2	Χαρακτηριστικά ελάσσονας τάξης	452
11-2.1	Διακρίσεις των σύμφωνα	452
11-2.2	Κατάταξη των φωνήεντων	453
11-2.3	Τα ημίφωνα	454

11-3	Σύνολο φθόγγων;	454
11-4	Συνδυασμός φθόγγων απο διαφορετικές κατηγορίες	455
11-4.α	Κοινά και διαφορετικά στοιχεία: ένας παραλληλισμός	456
11-5	Πλεοναστικά χαρακτηριστικά	457

12-	Φυσικές τάξεις	459
12-0	φθόγγοι με κοινά χαρακτηριστικά	459
12-1	Παραδοσιακή ή νεότερη διατύπωση;	460
12-2	Διατύπωση κανόνων	461
12-3	Κανόνες και εκμάθηση γλώσσας	463

ΦΩΝΟΛΟΓΙΑ

13-	Φωνήματα - Αλλάφωνα. Ελάχιστα ζευγάρια	467
13-1	Συγκεκριμένο/αφηρημένο επίπεδο: φωνητική/φωνολογία	467
13-1.1	Φθόγγος: σχετικά αφηρημένη έννοια	467
13-1.2	Περισσότερη αφαίρεση: φώνημα	467
13-1.3	Φώνημα/αλλάφωνα	468
13-1.3.1	Συμβολισμός	468
13-1.3.2	Ονομασία	469
13-1.3.3	Ορολογία	469
13-1.4	Τα αλλάφωνα είναι φθόγγοι συγγενικοί	469
13-2	Λειτουργία: Διακριτικότητα	470
13-2.1	Τα φωνήματα διαφοροποιούν τη σημασία	470
13-2.2	Τα αλλάφωνα δέ διακρίνουν λέξεις	471
13-2.3	Ελάχιστα ζευγάρια	471
13-3	Περιβάλλον	472
13-3.1	Αλλάφωνα: συμπληρωματική κατανομή	472
13-3.2	Φωνημική κατανομή	473
13-4	Παράλληλα κριτήρια	474
13-4.1	Ψυχολογική πραγματικότητα των φωνημάτων	474
13-4.2	Φωνήματα - γραφήματα	476
13-5	Φαινομενικές εξαιρέσεις	477
13-5.1	Ελεύθερη ποικιλία	477
13-5.2	Ουδετέρωση	478
13-6	Σύστημα	479
13-6.1	Φωνητικό/φωνημικό ευρετήριο	479
13-6.2	Φωνημικά συστήματα	480
13-6.3	Το φωνημικό σύστημα των νέων ελληνικών	481
13-6.4	Αλλαγές στο σύστημα	483
13-A	Παράρτημα: Φωνολογική ανάλυση και διδασκαλία ξένων γλωσσών	485
	α) Διάκριση φωνημάτων	485
	β) Αξιοποίηση των ελάχιστων ζευγαριών στη διδασκαλία	486
14-	Φωνολογική ανάλυση. Τρόποι έρευνας	489
14-0	Εισαγωγικά	489

14-1	Ύπαρξη/έλλειψη ελάχιστων ζευγαριών	489
14-1.1	Ύπαρξη ελάχιστων ζευγαριών: απόδειξη για διαφορετικά φωνήματα	489
14-1.2	Έλλειψη ελάχιστων ζευγαριών: και οι δύο δυνατότητες ανοιχτές	489
14-1.3	Σχεδόν ελάχιστα ζευγάρια	490
14-2	Ανάγκη δημιουργίας υποθέσεων	491
14-3	Κριτήρια για το φωνολογικό έλεγχο	492
14-3.1	Φθόγγοι συγγενικοί	492
14-3.1.α	Παραδείγματα συγγένειας	493
14-3.2	Περιβάλλον	494
14-4	Συνδυαστικοί συλλογισμοί και έλεγχος των υποθέσεων	497
14-4.1	Αρνητική απόδειξη	497
14-4.2	Φυσική/αφύσικη υπόθεση (η λογική του συστήματος)	500
14-4.2.1	Γενικές φωνητικές εκτιμήσεις	500
14-4.2.2	Φυσικές τάξεις	501
14-5	Ανάλυση και κατάταξη των δεδομένων	502
14-5.1	Έλεγχος σε ομάδα φθόγγων	502
14-5.2	Έλεγχος για συγκεκριμένο φώνημα	503
14-5.3	Κατάταξη των δεδομένων	503
14-5.3.1	Λίστες κατάταξης	505
14-5.3.2	Κατάστρωση πινάκων για έλεγχο του περιβάλλοντος	505
14-6	Γενίκευση και κανόνες	508
14-6.1	Η αρχή της γενίκευσης	508
14-6.2	Λεξιλογικός καθορισμός/πρόβλεψη με βάση κανόνα	509
14-7	Το υλικό	510
14-7.1	Πειράματα. Πλαστές (φτειαχτές) λέξεις	510
14-7.2	Αξιοπιστία του υλικού	511
14-8	Προβλήματα στη φωνολογική ανάλυση	512
14-A	Παράρτημα: Φωνολογική ανάλυση και διδασκαλία	514
15-	Φωνολογία και γραφή στα νέα ελληνικά	517
15-0.1	Γενική τοποθέτηση του προβλήματος	517
15-0.2	Φωνολογική βάση των πινάκων	517
15-1	Αντιπροσώπηση της προφοράς στη γραφή («απο την προφορά στη γραφή»)	517
15-2	Αντιστοιχία της προφοράς προς την ορθογραφία («απο τη γραφή στην προφορά»)	522
15-2.α	Συμπεράσματα	528
15-3	Γραφή και ανάγνωση	529
15-3.1	Διακριτική αξία και συνδυαστικότητα των γραφικών σύμβολων	529
15-3.2	Υποδήλωση και υπερδήλωση	530
15-3.3	Διευκόλυνση του γραφέα ή του αναγνώστη;	532
15-3.4	Ομόγραφα	533
	ΥΠΕΡΤΜΗΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
16-	Τόνος	537
16-0	Φωνητικά τμήματα - υπερτμηματικά στοιχεία	537
16-0.1	Χαρακτηριστικά του τόνου	538

16-1	«Μουσικός» τόνος/«δυναμικός» τόνος	538
16-1.1	«Μουσικός» τόνος	538
16-1.2	«Δυναμικός» τόνος	539
16-1.3	Ορολογία	540
16-1.4	Φωνητικός συμβολισμός	541
16-2	Επίδραση του (δυναμικού) τόνου. Τόνος και ρυθμός	542
16-3	Λεξιλογικός τόνος	544
16-3.0	Λεξιλογικός τόνος/τόνος επιτονισμού: προκαταρκτική παρουσίαση	544
16-3.1	Λειτουργίες του λεξιλογικού τόνου	544
16-3.1.1	Διαχωριστική λειτουργία. Θέση του τόνου: σταθερός/κινητός τόνος	545
16-3.1.1.1	Τονισμένες/άτονες λέξεις	547
16-3.1.1.2	Κλιτικές λέξεις: προ-κλιτικές, εγ-κλιτικές. Φωνολογική λέξη	548
16-3.1.2	Διακριτική λειτουργία του τόνου: φωνημική λειτουργία	551
16-3.1.2.1	Διακριτική λειτουργία ανάμεσα σε λέξεις τονισμένες	551
16-3.1.2.2	Διακριτική λειτουργία ανάμεσα σε τονισμένες/άτονες λέξεις	551
16-3.1.3	Μορφολογική λειτουργία του τόνου. Τονισμένα/άτονα λειτουργικά μορφήματα	551
16-3.2	Λεξιλογικός καθαρισμός του τόνου	553
16-4	Φωνολογική ανάπτυξη τόνου: αυτόματη εμφάνιση	555
16-4.1	«Έγκλιση τόνου» στα νέα ελληνικά	555
16-4.2	Διαχωριστικά όρια των φωνολογικών λέξεων	557
16-4.3	Κατάλογος των άτονων λέξεων (των «κλιτικών») στα νέα ελληνικά	559
16-4.3.1	Ελάχιστα ζευγάρια τονισμένων/άτονων λέξεων	560
16-4.3.2	Παραδείγματα διάκρισης τονισμένων/άτονων λέξεων	561
16-5	Ανάπτυξη τόνου φράσης: συνταχτική λειτουργία	562
16-5.1	Σε γραμματική μεταγλώσσα	562
16-5.2	Σε παράλειψη μέρους φράσης	562
16-A	Παράρτημα Α: Προβλήματα εκμάθησης	563
16-B	Παράρτημα Β: Ορθογραφικός συμβολισμός του τόνου	566
16-B.0	Γενική τοποθέτηση	566
16-B.0.1	Ορολογία	566
16-B.0.2	Ασυνέπειες στη δήλωση του τόνου και στη χρήση των τονικών σημαδιών	567
16-B.0.3	Προϋποθέσεις για τη δήλωση του τόνου	567
16-B.0.4	Ανάγκη δήλωσης του τόνου στα νέα ελληνικά	568
16-B.1	Νέα ελληνικά: πολυτονικό σύστημα (το παραδοσιακό σύστημα)	569
16-B.1.α	Απλουστευμένο πολυτονικό	573
16-B.2	Ατονικό	573
16-B.2.α	Τροποποιημένο ατονικό	574
16-B.3	«Παντονικό»	575
16-B.4	Σημερινό «μονοτονικό» ή «mono-ατονικό»: ένα μηχανιστικό σύστημα	575
16-B.4.α	Παραδείγματα παράλογης χρήσης του τονικού σημαδιού	578
16-B.4.β	Παραλλαγή του mono-ατονικού	579
16-B.5	Πρόταση για λογικό μονοτονικό	580
16-B.5.α	Επιμέρους περιπτώσεις	581
17-	Επιτονισμός	585
17-1	Τρεις βασικές κινήσεις της φωνής	585

17-1.1	Ανοδική/καθοδική κίνηση της φωνής	586
17-1.2	«Εκκρεμότητα»	589
17-2	Τόνος επιτονισμού	590
17-2.1	«Έμφαση», «εστίαση» κτλ.	591
17-2.2	Λεξιλογικός τόνος/τόνος επιτονισμού	593
17-2.2.1	Αντίθεση ή αντιπαράθεση	594
17-2.2.2	Δισταγμός	595
17-2.2.3	Διόρθωση	596
17-2.2.4	Πρόσθετη πληροφόρηση	597
17-2.2.5	Διήγηση	597
17-2.2.6	Απαρίθμηση	597
17-2.3	Συμπεράσματα για τον τόνο επιτονισμού	597
17-3	Εξασθένηση και απώλεια τόνου	599
17-4	«Τόνος» σε δομή βάθους και σε δομή επιφάνειας. Συνολική παρουσίαση για τα νέα ελληνικά	600
17-A	Παράρτημα Α: Προβλήματα εκμάθησης	601
17-B	Παράρτημα Β: Δήλωση του επιτονισμού στη γραφή;	603
	Βιβλιογραφία	607
	Πίνακες πραγμάτων	

* Οι πίνακες πραγμάτων δημοσιεύονται στο τέλος του δεύτερου μέρους.